

ใช้เพียงदर्จฉาน: สัตวศึกษาใน มุมมองของการวิจัยเชิงนิเวศ

1

รศ.ดร. ฉัญญา สังขพันธานนท์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

- ➡ เพื่อเสนอแนวทางสัตวศึกษา (animal studies) ในทัศนะของ ecocriticism
- ➡ เพื่อเสนอผลการศึกษาวรรณกรรมไทยตามแนวทางสัตวศึกษา

ข้อถกเถียงเกี่ยวกับสัตว์ของนัก ปรัชญาตะวันตก

ข้อถกเถียง เกี่ยวกับสัตว์

ยุคกรีกโบราณ

ยุคปฏิวัติ
อุตสาหกรรม

ยุคปัจจุบัน

ยุคกรีกโบราณ

ถ่ายทอดความคิด

ข้อโต้แย้งที่สำคัญ

คือ แนวคิดเรื่อง

ความสัมพันธ์

ระหว่างมนุษย์กับ

สัตว์กับแนวคิดที่

เห็นว่ามนุษย์มี

ความชอบธรรมที่จะ

อยู่เหนือสัตว์

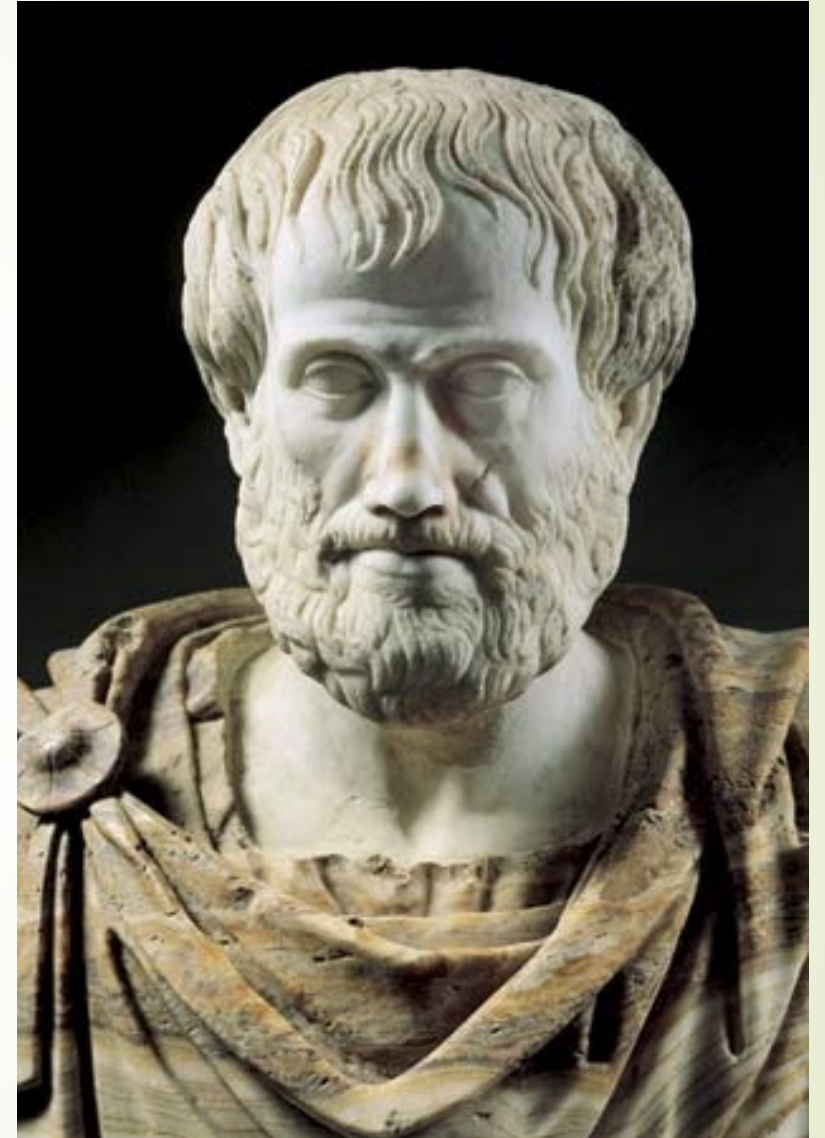
พีธากอรัส (Pythagoras. 582-500BC)

- ปรัชญาโบราณชาวกรีก ซึ่งเป็นนักมั่งสวัรติ และเป็นผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดระหว่างคนกับสัตว์ ไม่รับประทานเนื้อหมู เพราะเชื่อวาคือวิญญาณของบรรพบุรุษ
- เราควรเคารพกฎของความยุติธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่ในการติดต่อของเรากับมนุษย์ แต่ควรมีในการติดต่อกับสัตว์ด้วย
- มนุษย์กับสัตว์ควรจะอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกลมกลืน

Aristotle

- มนุษย์กับสัตว์มีลักษณะร่วมกันบางอย่าง เช่น จิตสำนึก ความปรารถนา ความเจ็บปวดและจินตนาการ
- สัตว์ปราศจากเหตุผล ความมีเหตุผล เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์
- สัตว์มีอยู่ในโลกนี้ก็เพื่อให้มนุษย์ใช้งานเท่านั้น
- ไม่ว่าสัตว์ป่าหรือสัตว์เลี้ยง ต่างก็มีอยู่เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ทั้งสิ้น

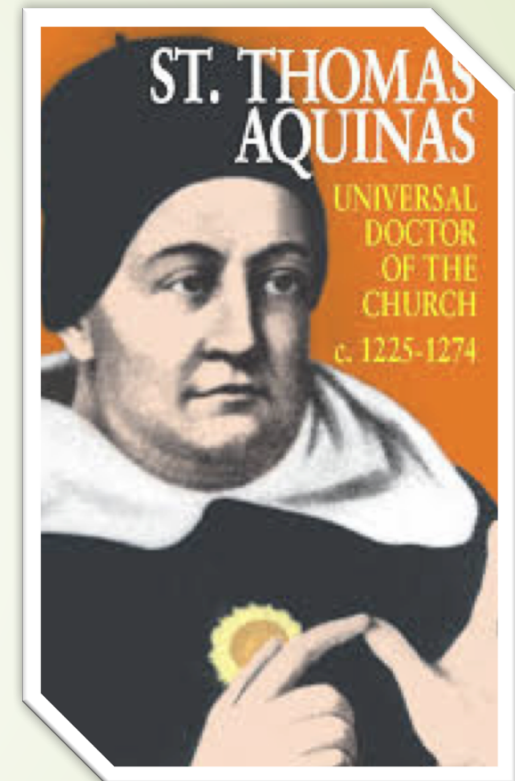
Plutarch.46?-120 AD

- เป็นชาวมังสวรัต
- ได้แสดงแนวคิดโต้แย้ง อริสโตเติล
- การที่มนุษย์คนแรกหันมากินเนื้อสัตว์ ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดธรรมชาติ เพราะรูปร่างและโครงสร้างของร่างกายมนุษย์ ไม่ได้ถูกออกแบบมาให้กินเนื้อสัตว์
- ไม่เห็นด้วยกับทัศนะที่ว่าสัตว์เกิดมาในโลกนี้เพื่อที่จะเป็นเหยื่อของมนุษย์ สัตว์มีคุณค่าและความงามที่ช่วยในการประเทืองธรรมชาติ

Aquinas.1225 - 1274

- การฆ่าสัตว์และการใช้ประโยชน์ในจากสัตว์ในทุกวิถีทาง เป็นสิ่งที่ยอมรับได้
- การทารุณกรรมสัตว์ก็ดี หรือการที่มนุษย์ปฏิบัติต่อสัตว์อย่างโหดร้าย เป็นเรื่องธรรมชาติ เพราะมนุษย์จะปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอื่นในทำนองเดียวกัน

Descartes

- เชื่อว่า สัตว์มีคุณลักษณะแบบเครื่องจักรกล หรือ หุ่นยนต์ (automata) ที่ไม่รู้สึกรู้สึเจ็บปวด
- “Animals are like robots: they cannot reason or feel pain”

**RENÉ
DESCARTES**

Immanuel Kant

- มนุษย์ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงต่อสัตว์
- สัตว์ต่ำกว่ามนุษย์ เพราะสัตว์ขาดเหตุผลและไม่เป็นอิสระ และอยู่ภายใต้การทารุณกรรม ซึ่งไม่ได้เพื่อประโยชน์ของสัตว์ แต่เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง

Immanuel Kant

- มนุษย์เป็นเผ่าพันธุ์เดียวที่มีสิทธิเรียกร้องเรื่องเหตุผล และมีคุณค่าภายในตนเอง
- สัตว์จึงไม่ใช่บุคคล เพราะมันไม่มีเหตุผล ไม่มีจิตสำนึกในตัวเอง จึงไม่มีความสามารถในการคิดเรื่องศีลธรรมหรือเหตุผล

Martin Heidegger.1889-1976

- สัตว์เป็นผู้นำสงสาร (animal is poor) ไร้ภาษาพูด ไร้ประวัติศาสตร์ ไร้มือ ไร้ที่อยู่อาศัยและไร้พื้นที่ (Elden,2006)

ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม

- การเกิดขึ้นของระบบอุตสาหกรรม มีการใช้แรงงานและกระทำทารุณกรรมสัตว์มากขึ้น
- มีข้อเรียกร้องไม่ให้มีการทารุณกรรมสัตว์
- เป็นการจุดชนวนนำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของสัตว์

การเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิ ของสัตว์ (1970-1980)

Animal
liberation

Animal
equality

ขบวนการ
ปลดปล่อย
สัตว์

Peter Singer

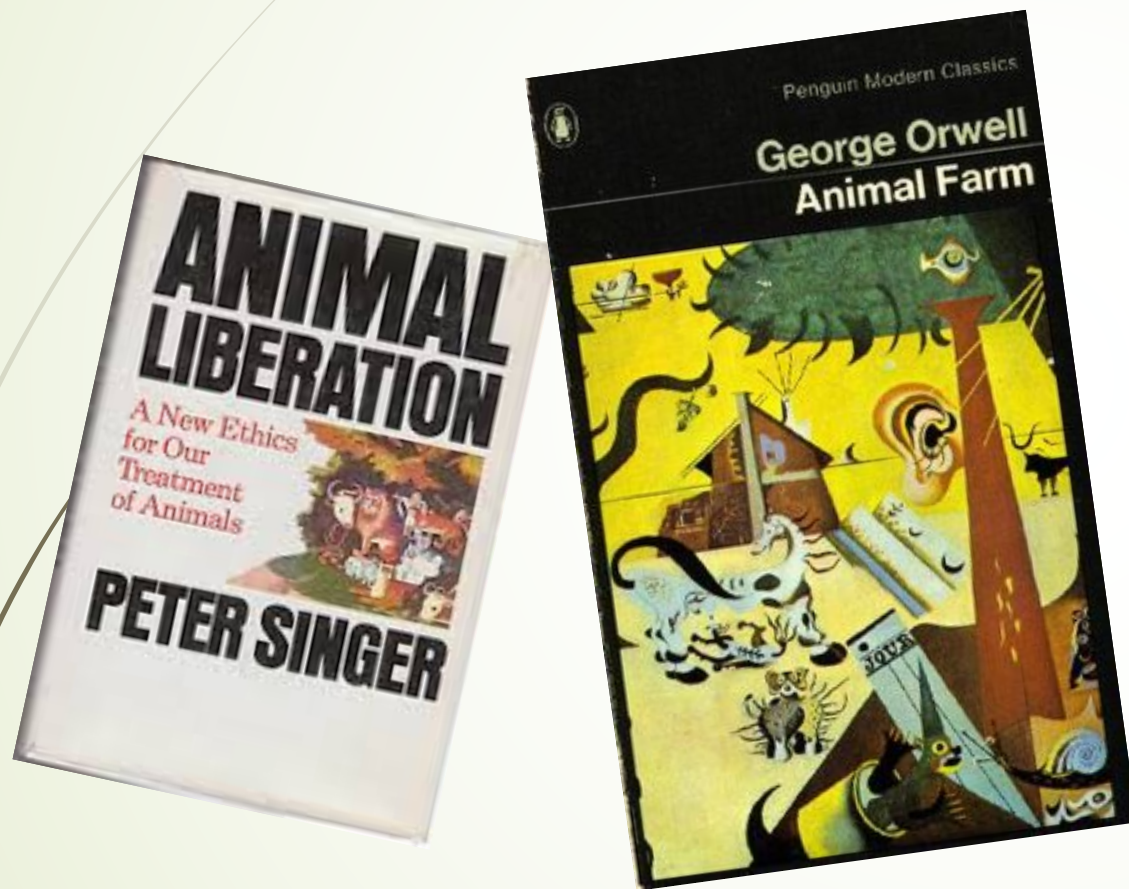
Tom Regan

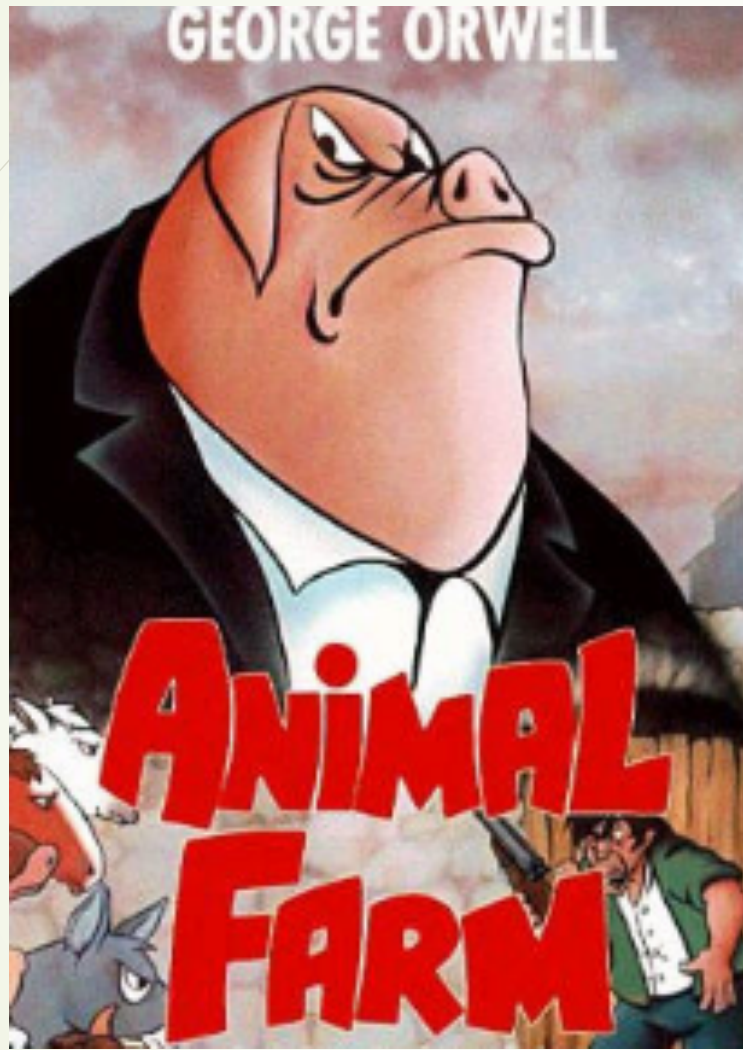
Peter Singer : “all animal are equal”

- ➡ต่อต้านแนวคิดของนักสายพันธุ์นิยม (speciesism)
- ➡สัตว์มีความเจ็บปวดและพึงพอใจเหมือนกับมนุษย์ ในเมื่อมนุษย์มีความเสมอภาค สัตว์ก็ควรมีสถานะเท่าเทียมมนุษย์ “

Peter Singer

- เราควรให้ความสำคัญต่อสัตว์ เช่นเดียวกับที่เราให้ความสำคัญกับมนุษย์ ไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ต่างก็มีความเท่าเทียมกัน
- หลักการพื้นฐานทางคุณธรรมของความเท่าเทียมจะต้องรวมเอาสัตว์เข้าไว้ด้วย
- ชิงเกอร์ มีจุดยืนทางความคิดแบบไม่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (non-anthropocentric) และเห็นว่ามนุษย์มีพันธะหน้าที่โดยตรงต่อสัตว์

**“All animals
are equal, but
some animals
are more
equal than
others.”**

Animal Farm

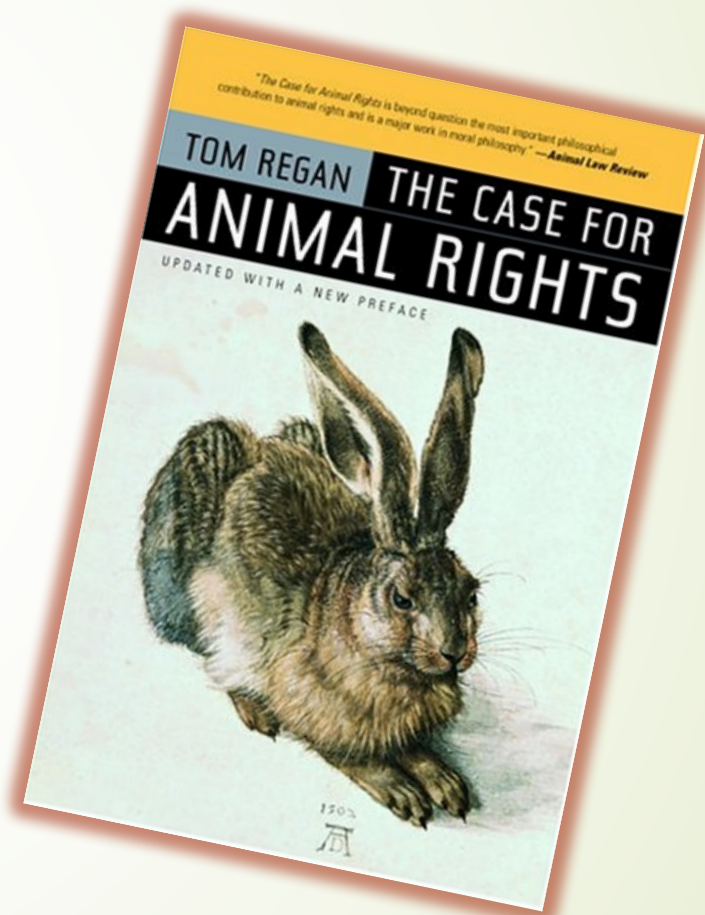
Tom Regan

- เรแกนเห็นด้วยกับซิงเกอร์ แต่มีความคิดสุดโต่งมากกว่า
- สัตว์ทั้งหลายมีสิทธิบนพื้นฐานธรรมชาติของมัน เขาโจมตีความคิดเห็นที่แตกต่างจากนี้
- กระทำต่อสัตว์ที่ไม่ถูกต้องและยุติธรรม เป็นความผิด ไม่ใช่เพราะทำให้สัตว์ทุกข์ทรมาน แต่มันผิดเพราะเราละเมิดสิทธิของสัตว์มากกว่า

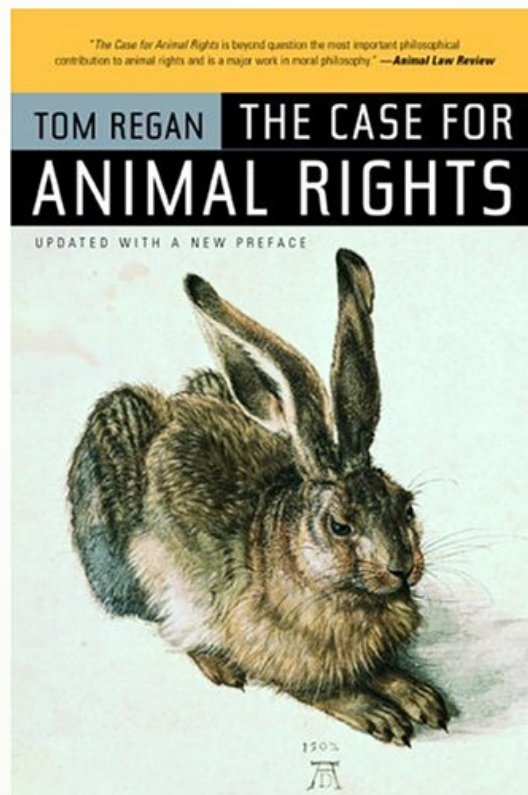
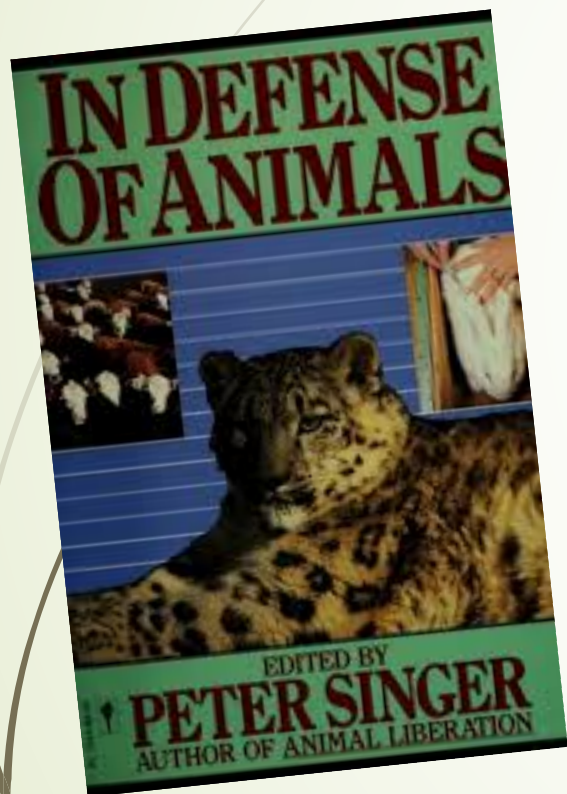

แนวคิดของ Tom Regan

- เครื่องคิดในหลัก จริยศาสตร์ ยืนยันความเสมอภาคระหว่างมนุษย์กับสัตว์ว่า ต่างก็มีคุณลักษณะทางจิตวิทยาเหมือนกัน เช่น มีความปรารถนา ความจำ สติปัญญา
- สัตว์ไม่ควรถูกทรมาน หรือใช้ประโยชน์ เขาเสนอให้มีการยกเลิกการใช้ประโยชน์จากสัตว์ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

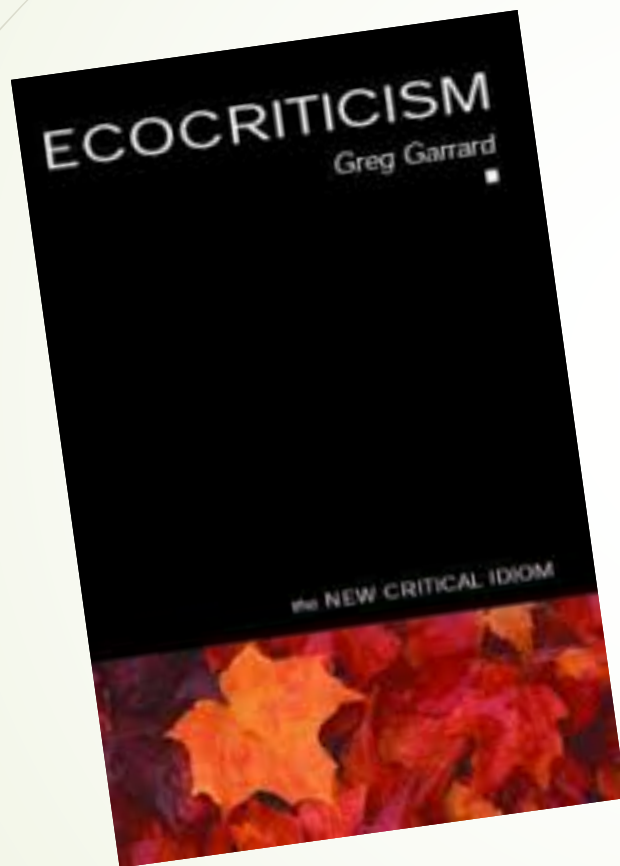

ข้อเสนอของ Tom Regan ใน *The Case for Animal Rights*

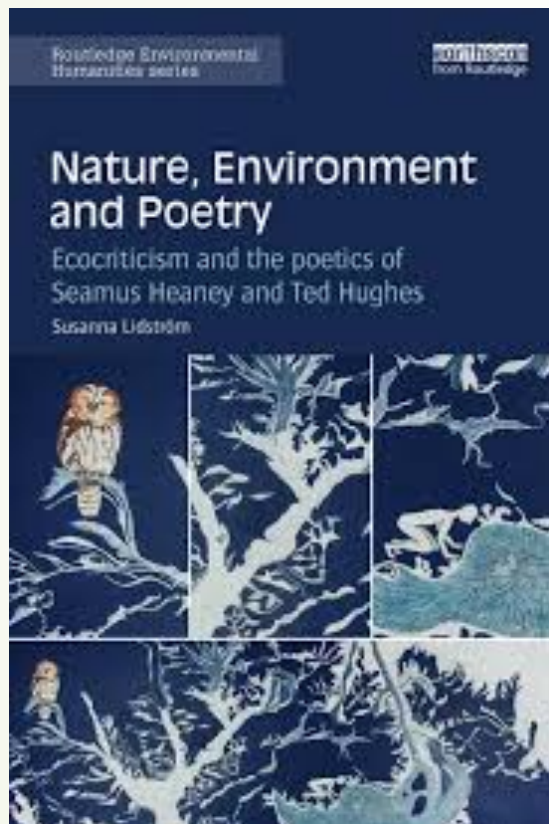
- (1) ให้ยกเลิกการใช้สัตว์ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์
- (2) ให้มีการยกเลิกการใช้สัตว์ในการเกษตรเชิงพาณิชย์ทั้งหมด และ
- (3) การกำจัดการใช้ประโยชน์จากสัตว์เพื่อการกีฬาและการล่าสัตว์ทุกชนิด

สัจตวศึคษากัับ ecocriticism

- ➡ แม้ว่าสัจตวจะมึวึวัฒนาการทึไกลัซึดกัับมนุษยัมากทึสุด แต่มันกลับไ้รับการนำเสนอบแบบตัดขาดและแยกจากมนุษยัเสัียมากกว่า
- ➡ แม้สัจตวจะมึความทับซัอนกัับมนุษยัในครึอขายระบบบนิเวศ แต่วความสนใจของผุ้ศึคษากลับไปไ้ความซึนซมตอสัจตวบางชนึด โดยไมไ้ได้ใส่ใจทึจะท้าวความซ้าใจระบบบนิเวศโดยภาพรวม

Ecocriticism & Animal Study

- สารัตถะสำคัญของการวิจารณ์เชิงนิเวศ คือการศึกษาการแบ่งแยกระหว่าง วัฒนธรรมกับธรรมชาติ โดยการตั้งคำถามถึงแนวคิดที่ยึดถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง [anthropocentric]
- สิ่งที่เชื่อมโยงการวิจารณ์เชิงนิเวศกับ สัตวศึกษาเข้าด้วยกัน คือความเห็นร่วม เกี่ยวกับการนำเสนอภาพแทนของ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบ แนวคิดในการแบ่งแยกระหว่างมนุษย์ กับสัตว์

แนวทางของสัตวศึกษาในมุมมองของการ วิจารณ์เชิงนิเวศ

การศึกษาการนำเสนอ
ภาพแทนของสัตว์ในตัว
บทวรรณกรรม

การศึกษาความสัมพันธ์
ระหว่างมนุษย์กับสัตว์

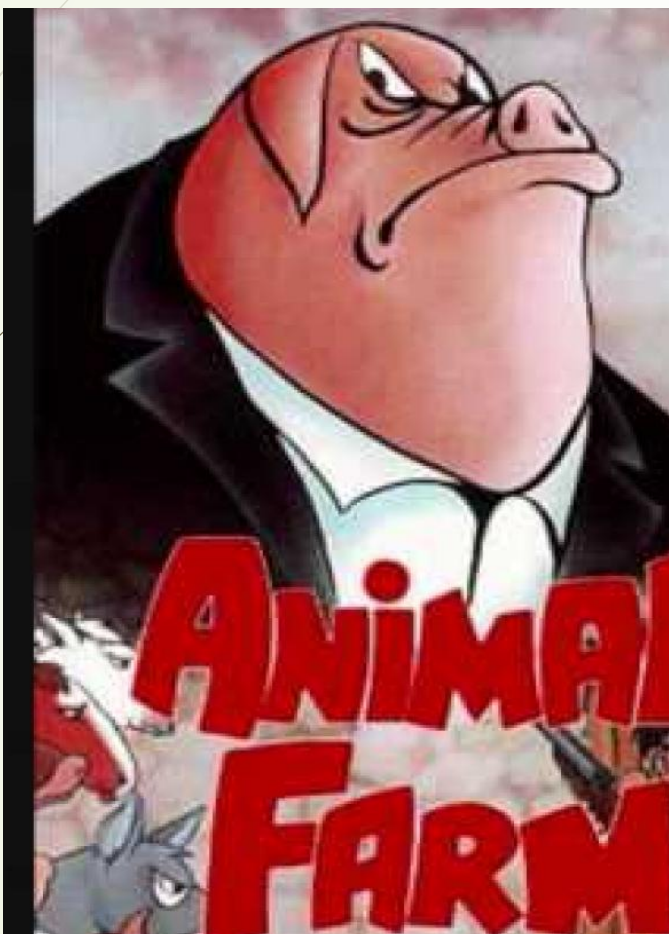
การประกอบสร้างตัวตน
และอัตลักษณ์ของสัตว์

25 1. การศึกษาการนำเสนอภาพแทนของ สัตว์ในวัฒนธรรม

➡ จะเน้นไปที่การศึกษาภาพ
แทน (representation) ของ
สัตว์ที่ปรากฏในวัฒนธรรม ต่าง ๆ
ทั้งในด้านกลวิธีการนำเสนอ
และภาพแทนของสัตว์ที่ปรากฏ

การนำเสนอสัตว์ ในวรรณกรรม

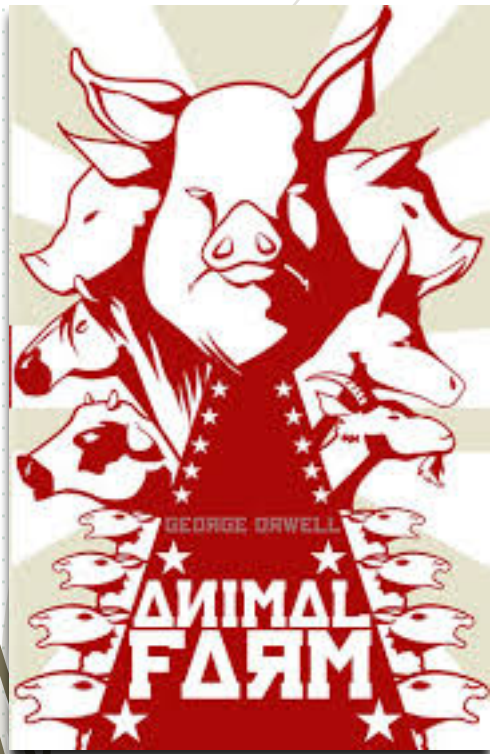

- .การนำเสนอแบบสมจริง หรือ การพรรณนาสัตว์อย่างเป็นธรรมชาติ
- การนำเสนอสัตว์ในเชิงเปรียบเทียบหรืออุปลักษณ์

การนำเสนอเชิงอุปลักษณ์ : การทำให้เหมือนคน [Anthromorphism]

- เป็นวิธีการนำเสนอเรื่องราวของสัตว์ในวรรณกรรมที่เก่าแก่ที่สุดวิธีหนึ่ง
- ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องเล่าหลายรูปแบบ [ตำนาน ปรัมปรา นิทานพื้นบ้าน วรรณกรรมสมัยใหม่ ภาพยนตร์]
- การอุปลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์ มีเป้าหมายอยู่ที่มนุษย์ เป็นการนำเสนอสัตว์ในฐานะที่เป็นกระจกเงาส่องแสดงถึงพฤติกรรมของมนุษย์ (the animal mirror)

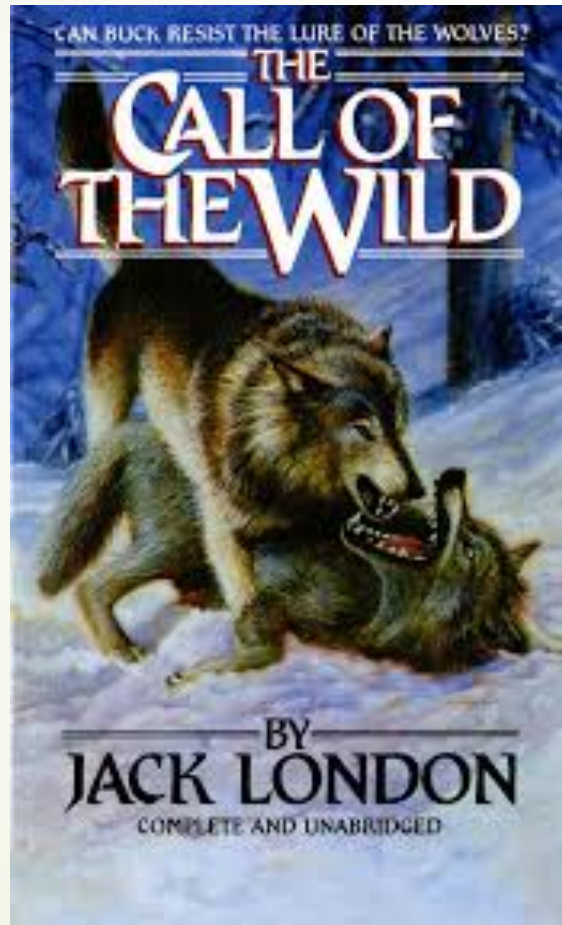
Anthromorphism : *when animals are described as human*

- ➡ นักวิจารณ์เชิงนิเวศเห็นว่า การอุปลักษณะเกี่ยวกับสัตว์ดำเนินไปภายใต้ดำเนินไปภายใต้มนทัศน์ Anthromorphism หรือ Anthromorphic ซึ่งหมายถึง "การทำให้เป็นมนุษย์" หรือ "การทำให้มีลักษณะของมนุษย์"
- ➡ การทำให้เป็นมนุษย์ มีความสัมพันธ์โดยนัยกับแนวคิด มนุษย์เป็นศูนย์กลาง [Anthropocentric]

- การใช้ภาษาในการอุปโลกน์ที่ยึดเอาตัวมนุษย์เป็นศูนย์กลาง นำมาซึ่งคำถามทางจริยธรรม ต่อการนำเสนอภาพแทนของสิ่งมีชีวิตที่มีใช้มนุษย์
- การทำสัตว์ให้เป็นมนุษย์ จะกลายเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการตั้งคำถามต่อ แนวคิดแบบหลงผิดว่าตนเองเหนือกว่าของมนุษย์

2. การศึกษาจริยธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์

- ➡ เป็นแนวทางสำคัญของการวิจารณ์เชิงนิเวศ เป็นการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในสถานะสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ ทั้งในแง่ของความเสมอภาคระหว่างมนุษย์กับสัตว์ การปฏิบัติของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นของเรื่อง คุณธรรม จริยธรรมและสวัสดิภาพของสัตว์

2. การศึกษาจริยธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์

- เป็นการศึกษาโดยยึดเอาสัตว์เป็นศูนย์กลาง (animal-centric)
- พยายามตรวจสอบการทำงานของวรรณกรรมที่มองว่าสัตว์ได้รับการปฏิบัติอย่างไร โดยการก่อสร้างมุมมองใหม่ ๆ เกี่ยวกับสัตว์ เช่น การตั้งคำถามต่อการปราศจากตัวตน (absence) หรือจุดที่ถูกมองข้าม
- นักวิจารณ์ที่เป็นหัวหอกในการศึกษาแนวนี้คือ David Perkins / James Rachels
- ให้ความสำคัญกับจริยธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ / การนำเสนอสัตว์โดยอคติ/การกดขี่/ทารุณกรรมสัตว์

- นักวิจัยเชิงนิเวศ เห็นว่าความคิดที่เห็นว่ามนุษย์กับสัตว์มีความแตกต่างกันนำไปสู่การอธิบายที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและปัญหาเสมอ
- ตัวบทวรรณกรรมมักจะวาดภาพให้เห็นอำนาจของมนุษย์ที่เหนือกว่าสัตว์ สัตว์อาจเป็นปีศาจชั่วร้าย หรือความดั่งามก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มันเกี่ยวข้องกับ

3.การประกอบตัวตนและอัตลักษณ์ของสัตว์

- ▶ ในทัศนะของ ecocritics การประกอบสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ของสัตว์ สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งมักดำเนินไปบนพื้นฐานของมโนทัศน์ในการแบ่งแยกมนุษย์ออกจากสัตว์
- ▶ แนวคิดพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ในการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ของสัตว์ คือการแบ่งประเภทของสัตว์ให้เป็น "สัตว์ป่า" และ "สัตว์เมือง" หรือ "สัตว์เลี้ยง" ซึ่งมนุษย์มีทัศนคติต่อสัตว์ทั้งสองประเภทแตกต่างกัน
- ▶ การให้ความหมายเช่นนี้ นำมาสู่การปฏิบัติต่อสัตว์ในหลายมาตรฐาน และมันแสดงออกให้เห็นในการนำเสนอผ่านภาษา

➡ *"When a man wants to murder a tiger, he calls it sport, when a tiger wants to murder him he calls it ferocity."*

(Shaw, B.1946 cite in Pritchard,2004 : 165)

Man vs Animal

- การแบ่งแยกมนุษย์ออกจากสัตว์ อื่น ๆ ดำเนินไปบนเกณฑ์ 3 อย่างคือ ความมีเหตุผล ภาษาพูด และการตอบสนองทางศีลธรรม
- วิธีหนึ่งที่สัตว์ถูกทำให้อยู่ในสถานะที่ด้อยกว่ามนุษย์ก็คือ การนำเสนออย่างแพร่หลายผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับการล่าสัตว์ (hunting narratives) ทั้งที่เป็นตำนานและเรื่องจริง
- แสดงให้เห็นการกระทำของมนุษย์ในฐานะนักล่า และสัตว์ในฐานะเหยื่อที่ถูกล่า
- การแบ่งแยกมนุษย์ออกจากสัตว์ ได้ทำให้สัตว์มี "ความเป็นอื่น" มนุษย์มองธรรมชาติว่ามีความเป็นอื่น

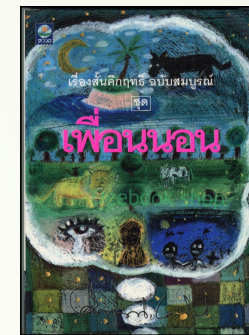
สัตว์ศึกษาในวรรณกรรมไทย : บททดลอง เสนอ

- การศึกษาเรื่องสัตว์ในวรรณกรรมไทยที่ผ่านมา
มักเป็นการศึกษาในเชิงวัฒนธรรม
 - ข้างในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลี - ละเอียด
วิสุทธิแพทย์ (2522)
 - การศึกษาเรื่องข้างในวรรณคดีพระพุทธศาสนา - สม
เพ็ญ ชนะพจน์ (2549)
 - "บทบาทพิเศษของม้าในวรรณคดีไทย- โสภณ ชูช่วย
 - สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ในสังคมเขมร - ชาญชัย คงเพียรธรรม
(2559)

ตัวบทที่นำมาศึกษา

- ✓ เรื่องสั้น มอม / ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
- ✓ เรื่องสั้นชาเก้ายะ/มนัส จรรยงค์
- ✓ เรื่องสั้นคนกับเสือ / เสกสรรค์ ประเสริฐกุล
- ✓ นวนิยายทางเสือ / ศิลา โคมฉาย

จากมอม ถึง พลายมลิวัลย์ : การอุปลักษณะ แบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

- “พอมอมมันเริ่มเดินได้ มันก็คลานออกจากใต้ถุนออกสู่ลานหน้าบ้าน โลกของมันกว้างขึ้นอีกเล็กน้อย มันรู้ว่าอยู่บ้านสองชั้นเล็ก ๆ ค่อนข้างจะเก่า และไม่ได้ทาสี นอกจากนายแล้วยังมีคนอื่นอยู่ด้วยอีกสองคน คนหนึ่งนั้นเป็นผู้หญิง นายบอกมันว่าคนนี่คือนายผู้หญิง อีกคนเป็นเล็ก ๆ เพิ่งสอนเดิน นายเรียกว่าหนู แต่มอมมันพอจะเดาออกกว่าเป็นลูกของนาย เพราะกลิ่นตัวเหมือนกัน”(ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2544 : 81)
- “มอมมันเป็นหมาที่มีแต่หัวใจ และหัวใจมันนั้นก็มอบให้นาย ฉะนั้นมิไยนายจะสั่งสอนให้ทำอะไร มอมก็ไม่ค่อยเอาใจใส่ เพราะเมื่อมันอยู่กับนาย มันมีแต่ความดีใจ ความสุข ไม่มีปัญญาจะไปจดจำอะไรได้ก็มากน้อย” (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2544 : 84)

“ฝ่ายข้างที่ต้องโทษจากมือมนุษย์มาพักหนึ่งหยก ๆ แล้ว มีหน้าข้างยังได้รับการสั่งสอนจากแม่ของมัน อีกต่อหนึ่ง ก็ สดที่จะสะกดกลั่นความเสียใจน้อยใจต่าง ๆ ได้ แม่เสียงร้อง ของมันผ่อนค่อยจวนนิ่งแล้ว กริยาที่ มันแสดงความเสียใจนั้น แหละกลีบมีน้ำหนักกว่าเสียงร้องมาก มลิวัลย์ยืนน้ำตาไหล พรากและยืนนิ่ง ไม่พยายามหลบวงวายมาแม่มัน ไม่ดิ้นรน หรือทำอาการฮึดฮัดเหมือนถูกโบยจากคนเมื่อครู่นี้ ข้างยาย มา เมื่อเห็นว่าได้ลงโทษลูกชายจนสะใจ และตัวแกเองก็หอบ ตัวโยนเหนื่อยแทบขาดใจตามวิสัยผู้ชราแล้ว ก็ยุติการเขียนดี ยืนนิ่งโยกตัวส่ายไปมาเหมือนจะบอกว่า “โอ้ย อีฉันเหนื่อย แล้วเจ้าคะ เท้านี้เห็นจะพอที่ มันขีดแล้วหลาบจำบ้างหนาไฉ่ ลูกரிய่า มึงละเกรไม่ม่ใครเหมือน คราวหน้าคราวหลัง ท่านมา ฟ้องอีกแม่จะเขียนให้เนื้อขาด”

(อนอม มหาเปารยะ, 2548 : 10-11)

จากมอม ถึง พลายมลิวัลย์ : สัตว์เลี้ยง & สัตว์ป่า

- การนำเสนอภาพของ “มอม” และ “พลายมลิวัลย์” ก็ดี ล้วนแล้วแต่ดำเนินไปตามแบบการอุปลักษณ์ที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง ด้วยการประกอบสร้างคุณลักษณะบางอย่างของสัตว์ให้ใกล้เคียงมนุษย์มากที่สุด ทั้งพฤติกรรม การแสดงออก และเรื่องของความรู้สึกนึกคิด
- การนำเสนอเช่นนี้ อาจขบขันให้เรื่องที่เขียนมีสีสันเร้าใจ ชวนติดตาม และสามารถสร้างความตึงใจต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก แต่ก็สื่อให้เห็นถึงทัศนะของนักเขียนที่มองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติโดยยึดถือเอาตนเองเป็นใหญ่ ในกรณีของพลายมลิวัลย์นั้น แม้จะมีคุณลักษณะทางจิตใจเหมือนคนมากเพียงไร แต่ถึงที่สุดแล้วก็คือภาพแทนของธรรมชาติที่เป็นอื่น มีความลึกลับ เกินหยั่งถึงและไม่อาจไว้วางใจได้อยู่นั่นเอง

ชาเก้ายะ : เสียงแรกของ จริยธรรมสัตว์

➡ ชาเก้ายะ เป็นเรื่องราวของวัวชนนักสู้ ที่หาตัวจับยากชัยชนะของชาเก้ายะนำความมั่งคั่งมาสู่เจ้าของครั้งแล้วครั้งเล่าจนไร้คู่ต่อสู้ เมื่อมีการเดิมพันครั้งสำคัญ ทำให้เจ้าของชาเก้ายะเกิดความโลภ เขาทรมาณชาเก้ายะเพื่อหวังล้มวัวเอาเงินเดิมพัน ชาเก้ายะลงสังเวียนอย่างไรสภาพของวัวชนนักสู้ เพราะถูกทรมาณอย่างหนัก แต่ด้วยสัญชาตญาณและวิญญาณของนักสู้ มันสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้จนได้ แม้ตัวมันจะขยาดใจตายในที่สุด ที่ชาเก้ายะมีแรงสู้เพราะมีนักพนันคนหนึ่งแอบไปช่วยเหลือมันเท่าที่ทำได้

ชาเก้ายะ : เสียงแรกของจริยธรรมสัตว์

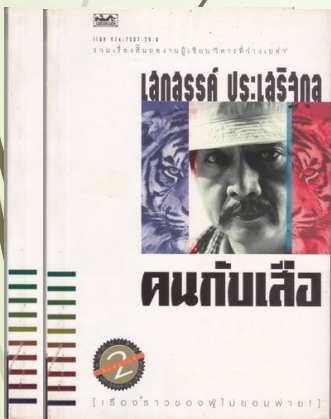
- ชาเก้ายะ ของมนัส จรรยงค์ เป็นเรื่องสั้นที่น่าประเดื็นเรื่องมนุษยธรรมมาเป็นแก่นของเรื่องอย่างสำคัญ
- เรื่องสั้นเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นประเด็นทางจริยธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ การเอาเปรียบ และการทรมานสัตว์ที่กระทำโดยน้ำมือมนุษย์ คือการมองว่าสัตว์กับมนุษย์ไม่มีความเท่าเทียมกัน มนุษย์จึงปฏิบัติต่อสัตว์อย่างเอาัดเอาเปรียบ และเห็นสัตว์เป็นเบี้ยล่างเสมอ
- แม้ว่ามนัส จรรยงค์ จะไม่ได้ตั้งคำถามถึงความมีมนุษยธรรมต่อสัตว์ แต่เรื่องสั้นเรื่องนี้ก็ถือได้ว่า เป็นการนำเสนอปัญหาเรื่องจริยธรรมในความสัมพันธ์กับมนุษย์กับสัตว์อย่างชัดเจนเป็นเรื่องแรกๆ

วิถีคน วิถีเสือ : การสร้างตัวตนให้กับสัตว์ใน “ทางเสือ” และ “คนกับเสือ”

- “ทางเสือ” ผลงานของศิลา โคมฉาย และ เรื่องสั้น “คนกับเสือ” โดย เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เป็นงานเขียนที่มีลักษณะร่วมกันโดยใช้ “เสือ” เป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง

ลักษณะร่วมของ “ทางเสือ” และ “คนกับเสือ”

➡ โครงเรื่อง

- ➡ ตัวละครเอก ออกตามล่าเสือ + ต่อมาเป็นฝ่ายถูกเสือล่า + เผชิญหน้ากับเสือ + เรียนรู้และเข้าถึงความจริง

➡ ตัวละคร

- ➡ ชายหนุ่ม มีปมปัญหาในใจ + จมอยู่กับอดีตอันขมขื่น ปวดร้าว + ตระหนักรู้ สรุบบทเรียน

การประกอบสร้างตัวตน อัตลักษณ์ของเสือ “*รูปธรรมของความเหนือกว่า*”

➤ ความเป็นสัตว์ป่า

- ดุร้าย
- เต็มไปด้วยสัญชาตญาณ
- ความเป็นนักล่า
- ทรงพลังอำนาจ
- โดดเดี่ยว

➤ ความเป็น “มนุษย์”

- สันโดษ
- ความเป็นอิสระ
- ฉลาดล้ำ
- มีกลอุบาย เล่ห์เหลี่ยม
- นักวางแผน

Anthromorphism การอุปลักษณให้สัตว์เป็น คน ใน “ทางเสือ” และ “คนกับเสือ”

➡ คนกับเสือ

- ➡ “มันเป็นรูปธรรมของความเหนือกว่า คือวิญญาณอิสระที่สามารถดูแลตนได้ คือปัจเจกภาพที่มีว่าผู้ใดก็มีอาจมองข้าม ทุกครั้งที่มันส่งเสียงกึกก้องคำราม ทัวทั้งป่าจะเงิบกริบ ยามที่มันเยื้องย่างตรวจตราอาณาจักร ทุกชีวิตล้วนรักษาระยะห่าง”
- ➡ “มันรู้ว่าที่ราบในแอ่งเขาจะค่อย ๆ หดแคบลง / มันรู้ว่าสันเนินที่มันอาศัยพรางตัวมาตั้งแต่แรก ลาดต่ำลงเรื่อย ๆ / มันรู้สึกถูกคุกคามอีกครั้งหนึ่ง) คำที่บ่งบอกถึงการกระทำ (มันไม่เคยยึดถือสิ่งเหล่านี้เป็นความภาคภูมิใจ / มันไม่ได้ค้นพบดินแดนดังกล่าวโดยบังเอิญ / นานมาแล้วที่มันไม่ได้ทำสงครามกับผู้บุกรุก)”

Anthromorphism การอุปลักษณให้สัตว์เป็น คน ใน “ทางเสือ” และ “คนกับเสือ”

➡ ทางเสือ

- ➡ “โฮก!! เสียงคำรามแทงทะลุความเงียบดังสะท้อน มีลักษณะพวยพุ่ง ครอบคลุมและเกิดน้ำหนักรัดดัน กังวานนั้นสยบป่าเขาให้ตระหนก หางเสียงสะท้อนเป็นห้วงกระแทกกระทั้น คล้ายจะประกาศแสดงความอยู่เหนือ ทรงอำนาจและเปี่ยมพลังสูงสุด สะกดให้ทุกสิ่งทุกอย่างสงบอยู่แทบพื้น”
- ➡ “ไอ้สัตว์นั้นเอาเปรียบ มุดหัวอยู่ในความมืดทึบ คอยจับจ้องวางแนว ให้ตื่นทูลนทูลราย แอบซุ่มและรอโอกาสสังหาร... มันชั่วร้าย ใช้ร่องรอย เสียง และสร้างบรรยากาศข่มขู่ให้เขากลัวจนอกใจแทบระเบิด
- ➡ “เสีวนเวียนอยู่รอบ ๆ และเฝ้าคอย เขาเป็นเหยื่อที่มันพบแล้ว เปิดการจ้องเฝ้าชนิดเกาะติด สร้างความพรั่นพรึงด้วยเสียงข่ม การถูกปิดล้อมเหมือนตกเป็นเป้าสายตาเพียงฝ่ายเดียว ไม่อาจรู้เห็นการเตรียมการ ทิศทางและจุดที่พุ่งเข้าโจมตีจากศัตรู ช่างทรمانความรู้สึกสากัสน ความโกรธเดือดพลุ่งพล่าน” (หน้า 57)

นัยเชิงนิเวศใน “ทางเสือ” & “คนกับเสือ”

- ▶ การสร้างตัวตนของเสือในนวนิยายทั้งสองเรื่อง พิจารณาในมุมมองของการวิจารณ์เชิงนิเวศ ก็คือการสื่อให้เห็นถึงทัศนะในการมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล และศิลา โคมฉาย

**เสือ = ภาพแทนของธรรมชาติ
ชายหนุ่มทั้งสอง + ภาพแทนของ
มนุษย์**

นัยเชิงนิเวศใน “ทางเสือ” & “คนกับเสือ”

- แม้นักเขียนทั้งสองจะใช้วิธีสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ของเสือด้วยการอุป
ลักษณะให้เหมือนมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นระบบคิดที่เอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง
แต่นักเขียนไทยทั้งสองคนใช้วิธีนี้ เพื่อยกระดับตัวตนและสถานะของเสือ
ให้สูงส่งเทียบเท่ามนุษย์ หรืออาจดูเหนือกว่ามนุษย์ด้วยซ้ำไป

เสือ = เสือที่เป็นมากกว่าเสือ / “ภาวะ” บางอย่างที่อยู่เหนือ “มนุษยภาวะ” ในแทบทุกกรณี

ธรรมชาติ เหนือกว่ามนุษย์

นัยเชิงนิเวศใน “ทางเสือ” & “คนกับเสือ”

- ทางเสือ = ชายหนุ่มมอง
เสื่อว่า “เหมือนพระธุดงค์”
จากนั้นเขาอ่านลายเสือ
โดยโยงเข้ากับเรื่องราวใน
ชีวิตของตน
- การเป็นหนึ่งในเดียวกับเสือ =
การเป็นหนึ่งในเดียวกับ
ธรรมชาติ

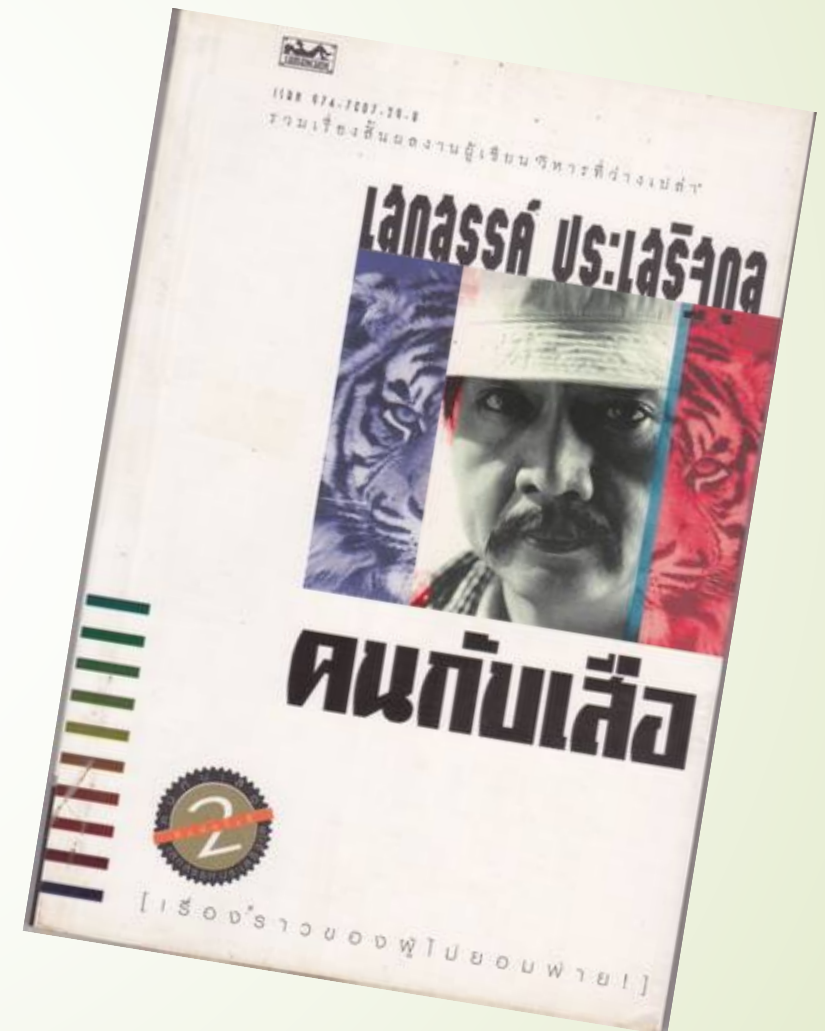

หากรูปทรงแห่งเรือนร่างที่ปรากฏ ทุกส่วนประกอบกันเป็นขอบเขตของชีวิตและความหวัง ระหว่างสองชีวิต อาจทดแทนกันได้ด้วยภาพเปรียบเทียบ สีนํ้าตาลดำลาย ริ้วพาดทาบคงต้องเป็นการถูกไล่ต้อนออกจากหนองน้ำ กำนันผู้วางอำนาจปะทะเผชิญกับเขาด้วยความเกลียด ความตายของพ่อบีบเต้นให้กระเด็นออกมาจากห้องเรียน...สีขาวแซมแทรกเป็นดนตรีที่เคยสัมผัส ความฝัน ความรักที่ห่อเหี่ยวให้กับลูก ๆ มองเห็นความสวยงามในเสรีภาพของนกขนิษฐาบิน แผลอกแกร่ง พละกำลังมหาศาลเหมือนการลงมือทำมาหากินกับไร่สวน โดยมีคึดคอดโก่งหรือใช้เล่ห์เหลี่ยม คมเขี้ยว กรงเล็บ นิ้วที่กระดิกไกวป็น เป็นการล่าไล่ ทุกสิ่งประกอบเป็นเอกภาพแห่งชีวิตหนึ่งเดียว”(ศิลา โคมฉาย.2540: 83)

นัยเชิงนิเวศใน “ทางเสือ” & “คนกับเสือ”

➡ คนกับเสือ

- ➡ ชายหนุ่มมองว่าตนเองคือ “สัตว์สายพันธุ์เดียวกับเสือ” เพราะมีวิญญาณอิสระและเป็นอื่นในสังคมมนุษย์
- ➡ เขาปรารถนาจะกลับเข้าไปสู่ป่าอันเป็นบ้านเกิดดั้งเดิม
- ➡ การเป็นหนึ่งในเดียวกับเสือ คือการเป็นหนึ่งในเดียวกับธรรมชาติ

“เมื่อเขาไม่ยอมจำนน ทั้งหัวใจจึงเต็มไปด้วย
ด้วยร้าวรอยบาดแผล มีบางคำคืน เขาอน
ขดตัวอยู่ในมุมมืดเหมือนสัตว์ป่าบาดเจ็บ
เขาไม่ปรารถนาสายตาสมเพชจากใคร ยาม
นั้นได้แต่ฝันถึงดวงดาวเกลื่อนกล่นทุ่งฟ้า
ฝันถึงทางช้างเผือกที่เขาเคยเหม่อมองจาก
ยอดเขา...ราวโหยหาบ้านเกิดดั้งเดิม เหนือ
สิ่งอื่นใด เขาฝันถึงสัตว์ในสายพันธุ์
เดียวกัน”

“เขารู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเสื้อตัวนี้...มันเป็น
เป็นความรู้สึกที่อยู่เหนือคำบรรยายใด ๆ เป็น
ปีติสุขซึ่งซึมซาบไปทุกอณูแห่งตัวตน เป็น
สายน้ำแห่งสำนึกที่ท่วมท้นล้นหลามออกไปรอบ
ทุกทิศทุกทาง เป็นห้วงยามที่เดือนดาวสายรุ้ง
และดวงตะวันมารวมชุมนุมกันโดยปราศจาก
เส้นแบ่งแห่งทิวาและราตรี เป็นวินาทีที่กาลเวลา
หยุดนิ่งเพื่อให้เอกภาพได้โอบกอดอนันตกาล
เขาคือเสื้อ เสื้อคือเขา และหากมันสมควรตาย
เขาก็ไม่ควรมีชีวิตอยู่”

บทสรุป

- แม้นักเขียนทั้งสองจะประกอบสร้างตัวตนของเสือผ่านการอุปลักษณ์แบบ การทำให้เป็นมนุษย์หรือ “แอนโทรมอร์ฟิสม์” ตามแนวคิดที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งแสดงให้เห็นวิธีคิดที่มนุษย์ครอบงำและกำหนดตัวตนของสัตว์ให้ขึ้นอยู่กับความเป็นมนุษย์มากกว่ายึดเอาสัตว์เป็นศูนย์กลาง
- แต่ในงานเขียนทั้งสองเรื่องนี้ นักเขียนกลับใช้วิธีดังกล่าวเพื่อขบขันว่า ที่แท้แล้วสัตว์มีความเท่าเทียมกับมนุษย์ หรืออาจเหนือกว่ามนุษย์ในแง่ที่ว่า เสือคือ พลังอำนาจ ที่กระตุ้นเตือนให้มนุษย์เรียนรู้และตระหนักถึงความยิ่งใหญ่และการดำรงอยู่ของมันธรรมชาติ อันนำมาซึ่งการประจักษ์แจ้งในตัวตน การมองเห็นสายสัมพันธ์อันแนบแน่น และเป็นหนึ่งเดียวระหว่างมนุษย์กับชาตินั้นเอง